

Naar een gedifferentieerde aanpak van eutrofiëring?

PROF. DR. BERT LYKLEMA
GEERT B. VINKE

Eutrofiëring staat de laatste dertig jaar prominent op de agenda. Er is veel energie, geld en tijd in gestoken en de technisch-wetenschappelijke kennis is enorm toegenomen. Tegelijkertijd hebben we vooral de laatste jaren ook een toenemende discussie gezien over de vraag wie nu eigenlijk maatregelen zou moeten nemen: de waterbeheerder of de vervuiler. U herinnert zich de verontwaardigde geluiden van de zijde van de waterbeheerders toen hen in het kader van Rijn- en Noordzee-Actieplan (RAP en NAP) extra eisen werden gesteld, terwijl de landbouw 'buiten schot' bleef.

De resultaten van de 4e Eutrofiërings-enquête, waaraan de NVA op 28 mei een studiedag wijdde, staan centraal in dit aan Sjoerd Klapwijk opgedragen themanummer van H₂O.

Het lijkt erop, dat de grenzen van het generieke beleid in zicht zijn, en dat een verdere verbetering bereikt moet worden op basis van specifieke lokale condities.

Onzekerheid

Hoewel oorzaak-gevolgrelaties in de ontwikkeling van ecosystemen nog allerlei vragen open laten en vooral kwantitatief (bijvoorbeeld met normstelling die een bepaalde habitatkwaliteit waarborgt) nog veel verbetering behoeft, is er voldoende kennis om beheersmaatregelen te verantwoorden. De vooral empirische gegevens uit de opvolgende eutrofiëringsevenementen leveren daarbij inzichten die direct aan de werkelijkheid zijn ontleend. De ruime betrouwbaarheidsintervallen zijn onvermijdelijk vanwege de wisselvalligheden van het klimaat, de specifieke lokale condities, verschillende voorgeschiedenissen van de onderzochte watersystemen, etc.

Door meer verklarende factoren mee te nemen kan deze betrouwbaarheid weliswaar worden verbeterd, maar onzekerheid is inherent aan de complexiteit en individualiteit van de watersystemen.

Puntbronnen en diffuse bronnen

De primaire oorzaak van eutrofiëring, toevoer van overmatige hoeveelheden nutriënten, kan voor de meeste puntbronnen technisch gecontroleerd worden. De vorderingen daarin zijn ook aanzienlijk. En ook bestuurlijk is dit relatief eenvoudig te realiseren: het beheer en

beleid berust bij de watersector zelf, terwijl de financiering vrij eenduidig kan worden geregeld.

Anders ligt dit bij de diffuse bronnen, vooral de landbouwemissies. De enorme buffervoorraden aan vooral fosfaat in landbouwgronden en het langdurig na-rijen van de uitspoeling maken de perspectieven niet erg vrolijk. Zelfs strenge regelgeving vraagt langdurige inspanning voordat echt substantiële reducties van de belasting van het zoete oppervlaktewater zijn te verwachten. Ook bestuurlijk liggen de diffuse lozingen van meststoffen moeilijker, zoals is gebleken bij de langdurige strijd rond de mestwetgeving en de inkrimping van de varkensstapel.

Hoe rendabel is de veeteelt?

De economische belangen van de veeteelt lijken gigantisch, maar zijn systematisch overschat onder invloed van de grote Europese subsidiestromen. Welbeschouwd kan men zich afvragen hoe rendabel de Nederlandse veeteelt nog zou zijn wanneer die subsidies zouden stoppen en de kosten van de bestrijding van de door de veestapel veroorzaakte eutrofiëring op het rendement in mindering zou worden gebracht.

Maatregelen tegen diffuse bronnen van eutrofiëring zijn meestal generiek van karakter; regionaal of per watersysteem specifiek beleid is in het algemeen niet mogelijk.

RAP en NAP

Internationaal zijn belangrijke afspraken gemaakt in het kader van het Rijn- en Noordzee Actieprogramma (RAP en NAP). Belangrijke verminderingen zijn opgetreden in de nutriëntenbelasting vanuit het buitenland, maar nog steeds is de invloed van de Rijn aanzienlijk. Verdere reducties zullen problematischer zijn omdat ook bovenstrooms eerst met name de puntbronnen zijn (worden) aangepakt.

Secundaire maatregelen

Naast de primaire bestrijding door reductie van de nutriëntentoevoer zijn ook secundaire aanvullende maatregelen beproefd en in een aantal gevallen succesvol gebleken. Het gaat daarbij om doorspoelen, visstandbeheer, baggeren van sediment, etc.

Een zekere 'moehaid'

Hoewel officiële beleidsdocumenten nog steeds veel aandacht schenken aan eutrofiëring, lijkt het er soms toch op dat er een zekere 'moehaid' ontstaat en dat de bereidheid om te investeren in de eutrofiëringbestrijding tanende is. Is eutrofiëring nog wel een probleem? Of niet meer zo in de ogen van beheerders en betalers?

Wie naar de waterkwaliteitsgegevens kijkt, zal constateren, dat eutrofiëring nog een majeur probleem is, en dat vele belangrijke functies van het water aangetast of belemmerd worden door problemen met algen. En dat terwijl de vraag naar deze functies (drinkwater, recreatie, viswater, etc.) toeneemt met de bevolking en de welvaart.

Het perspectief voor de waterbeheerders/bestuurders om nog heel lang te moeten ploeteren en pas na je bestuursperiode resultaten te kunnen verwachten die echt aanspreken, is natuurlijk niet echt bemoedigend.

Generiek of specifiek

In dit themanummer van H₂O wordt nadrukkelijk aandacht geschonken aan de regionale eutrofiëringproblematiek. Dat heeft mede als achtergrond, dat de grenzen van het generieke beleid in zicht zijn. Er moet dus naar specifieke, lokale omstandigheden worden gekeken om te zien wat haalbaar of wenselijk is, gegeven de condities, de mogelijkheden van isolatie, actief biologisch beheer, e.a. Daarbij kan ook de vraag aan de orde komen in hoeverre in de toekomst het beheer (alleen) gestuurd moet worden door generieke maatregelen en nationale normen c.q. streefbeeld (overigens al verschillend voor verschillende watertypen). Ligt het niet meer voor de hand om daarnaast voor de specifieke systemen op basis van een grondige analyse en een ontwerpplan een op het systeem toegespitste inspanningsverplichting te introduceren, waarin rekening wordt gehouden met de bestaande en potentiële functies, de beheersmogelijkheden, de perspectieven en natuurlijk de kosten?

Bij een dergelijke benadering is een grotere differentiatie in de aanpak denkbaar. En tevens kan de eutrofiëring daarbij beter in samenhang met andere kwaliteitsproblemen worden benaderd. ◀